

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

3. Клепка Д. І. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 211 с.

4. Костюченко О. Ю. Порядок і строки апеляційного оскарження у кримінальному судочинстві України. Судова апеляція. 2006. № 3. С. 43–56

Науковий керівник : кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, міжнародного права гуманітарного факультету (очного та заочного навчання) Пенітенціарної академії України Олександр Марущак

Коцюбко І. В.,
*аспірантка ННІ права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ У ВИГЛЯДІ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ АКТИВІВ ПІДСАНКЦІЙНИХ ОСІБ

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» у травні 2022 року, законодавцем запроваджено новий вид санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними (далі стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб) та унормовано, що розгляд цієї категорії справ здійснюється у порядку адміністративного судочинства. Водночас згідно з положеннями ч. 6 ст. 283–1 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС України) «суд ухвалює рішення на користь тієї сторони, сукупність доказів якої є більш переконливою порівняно із сукупністю доказів іншої сторони», що дало привід для експертних висновків про нормативне закріплення у КАС України стандарту доказування «баланс вірогідностей» для оцінки достатності доказів у санкційній категорії справ, хоча й лише

однієї із численних категорій адміністративних справ [1, с.147], що за загальним правилом, не є притаманним для визначення стандарту доказування у справах досліджуваної судової юрисдикції.

Ба більше, справа про застосування вказаного виду санкції підсудна виключно Вищому антикорупційному суду (далі – ВАКС), попри те, що його основним завданням передбачалось «...здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов’язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів» [2], тобто розгляд справ кримінальної юрисдикції, для яких властивим є стандарт доказування «поза розумним сумнівом». Проте, в подальшому до юрисдикції ВАКС було також віднесено розгляд справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, якому притаманний стандарт доказування «баланс вірогідностей».

З цього приводу слід зауважити, що концепція стандарту доказування донедавна була відносно невідомою в українському законодавстві. Експерти зауважують, що з огляду на те, що це питання практично не розглядалося в науковій літературі, за відсутності будь-яких законодавчих положень про протилежне, загальна експертна думка зводилась до того, що як у цивільних, так і в кримінальних справах суддя повинен бути однаково переконаний у правдивості заяв сторін, а Цивільний процесуальний кодекс України повторював положення Кримінально-процесуального кодексу України, згідно з яким доказування не може ґрунтуватися на припущеннях [3, с. 34]. В українському праві підхід до стандарту доказування, як зазначають науковці, несміливо і безсистемно зміщується, але все ж у бік розмежування цивільних і кримінальних справ за зразком країн загального права, що обумовлено, серед іншого, впливом прецедентного права ЄСПЛ, який визнає, що стандарт, застосовний у кримінальних справах, «поза розумним сумнівом», а стандарт для цивільних справ повинен бути нижчим [3, с. 35].

Практика застосування стандартів доказування у країнах загального права полягає у використанні двоступеневої («баланс вірогідностей» для цивільних справ та «поза розумним сумнівом» для кримінальних справ) або трьохступеневої («баланс вірогідностей» для цивільних справ, «зрозумілі та переконливі докази» для окремих категорії цивільних та/або адміністративних справ, «поза розумним сумнівом» для кримінальних справ) градації стандартів доказування для оцінки доказів [1, с. 173–174].

При цьому, у науковій юридичній літературі обґрунтовується позиція про необхідність закріплення у профільному адміністративному законодавстві таких видів стандартів оцінки достатності доказів в адміністративному процесі, як «баланс вірогідностей», «зрозумілі та переконливі докази» та «поза розумним сумнівом», нормативне закріплення та практичне застосування яких повинно бути засновано на таких параметрах, як категорія спору, тягар доказування та конкретно-індивідуалізовані наслідки для сторін [1, с. 175].

Враховуючи те, що адміністративній юрисдикції здебільшого властивий стандарт доказування, який тісно пов'язаний із однією із основоположних засад розгляду справ цієї юрисдикції, а саме – офіційне з'ясування обставин справи, на наше бачення, законодавцем зроблено виняток для досліджуваної категорії справ та обрано стандарт доказування «баланс вірогідностей», який притаманний здебільшого цивільній юрисдикції, що зумовлює питання дотримання конвенційних та конституційних гарантій прав осіб у цій категорії справ та породжує релевантну дискусію у науковій спільноті. Ба більше, у цьому контексті виникає питання щодо концептуального обґрунтування вибору законодавцем стандарту доказування «баланс вірогідностей» для цілей розгляду досліджуваної категорії справ, оскільки вони є складником державної санкційної політики держави, тому потребують підвищеної уваги до вибору належного стандарту доказування.

Варто погодитися з тим, що стандарти доказування – це невід'ємний елемент судового процесу, оскільки саме від оцінки суддею достатніх, належних, допустимих та достовірних доказів, їх сукупності та взаємозв'язку залежить результат у справі, оскільки це є важливим елементом змагальності процесу [4]. З огляду на те, що правовий інститут «стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб» унормований у законодавстві України зовсім нещодавно, його незначну наукову розробку, зокрема і питань належного стандарту доказування у цій категорії справ, зважаючи на резонансність та важливість ефективного та справедливого розгляду судом цієї категорії справ, а також те, що застосування вказаної санкції зумовлено широкомасштабним воєнним вторгненням російської федерації на територію України, вбачається потреба у пошуках належного стандарту доказування у цій категорії справ та його релевантного концептуального обґрунтування.

У розвиток цієї ідеї, слід зазначити, що поняття «стандарт» є словом іншомовного походження та походить від англomовного «standard» – зра-

зок, норма, шаблон, мірило, модель, нормативний документ, що встановлює вимоги [5, с. 1383]. У науковій юридичній літературі не має єдиного підходу щодо змісту цього поняття, проте вченими пропонується визначати стандарти доказування, як: моделі процесуального доказування [6, с.13]; умовну межу, за допомогою якої суд, отримавши під час розгляду справи достатню кількість знань, на їх підставі приймає законне рішення [7, с.58; 8, с. 252]; складову будь-якої судової доктрини [9, с.151]. Попри те, що законодавством не передбачено чіткого визначення та поділу стандартів доказування, правовий аналіз судової практики вказує на те, що в Україні діє три види стандартів доказування – «баланс ймовірностей», «перевага чітких та переконливих доказів», «поза розумним сумнівом» [10].

Стандарт доказування «баланс ймовірностей» зобов’язує суддю пересвідчитися чи надана сукупність доказів швидше за все є підтвердженням позиції, яка надана суду однією із сторін, із наданням та представленням такої кількості та якості доказів, які у своїй сукупності є більш переконливими, в тому числі щодо дійсного існування обставин справи. Судова практика свідчить, що вказаний стандарт доказування частіше всього застосовується у справах щодо розгляду приватно-правових відносин [1, с.144–145] та це не створює для суду обов’язку щодо визнання доведеною та встановленою обставину, про яку стверджує сторона [11, с.12].

Стандарт доказування «чіткі та переконливі докази» полягає у тому, що докази повинні встановлювати значно більшу вірогідність, що твердження відповідає дійсності. Ба більше, у адміністративному судочинстві непоодинокими є справи, які вирізняються – специфікою суб’єкта владних повноважень, заплутаністю змісту спірних відносин та посиленням суспільним інтересом, чим і зумовлено застосування такого стандарту доказування у адміністративних справах, оскільки при розгляді таких справ проста перевага доказів є недостатньою для здійснення справедливого правосуддя [12, с.135–136].

Варто погодитись з тим, що принцип офіційного з’ясування всіх обставин справи надає змогу суду (за власною ініціативою чи клопотанням сторін) витребувати докази для їх подальшого дослідження, незважаючи на те чи посиляються сторони на них у своїх доводах чи ні, що являється обов’язком суду для прийняття законного та обґрунтованого рішення [13, с.10]. Цей принцип обумовлює активну участь суду у здійсненні правосуддя щодо врівноваження процесуального становища сторін у справах адміністративної юрисдикції, тобто характеризує більш

активну участь суду у цьому процесі, на відміну від цивільного судочинства. На наше бачення, така активна участь суду у цьому процесі тягне за собою передумови для формування підвищеного стандарту доказування, порівняно зі стандартом доказування, властивим цивільному судочинству.

Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» полягає у тому, що для визнання винним обвинуваченого суд зобов'язаний переконати-ся в тому, що обвинувачений винуватий поза розумним сумнівом [14, с.397]; у результаті дослідження доказів у справі може існувати лише один логічний (розумний), раціональний висновок [15, с.181].

Отже, з метою не допущення виникнення сумнівів щодо обґрунтованості вибору найнижчого стандарту доказування у досліджуваній категорії справ слід внести законодавчі зміни, виходячи із мети застосування санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів підсанкційних осіб – захист національної безпеки та оборони, суспільства, суверенітету та територіальної цілісності України, та особливостей цієї категорії справ, що вирізняють її серед інших, в тому числі адміністративних справ. З урахуванням принципу офіційного з'ясування обставин справи вважаємо за доцільне закріплення підвищеного стандарту доказування «чіткі та переконливі докази» у досліджуваній категорії справ, що, на нашу думку, сприятиме мінімізації ризиків скасування рішень суду у ній в подальшому, першочергово щодо відповідної оцінки допустимих, належних і достовірних доказів у цій категорії справ у апеляційній інстанції та в міжнародних судових інституціях.

З урахуванням вищевикладеного вважаємо за доцільне внесення законодавчих змін до ч.6 ст. 283–1 КАС України, виклавши її у такій редакції: «Суд ухвалює рішення на підставі чітких та переконливих доказів, здійснюючи офіційне з'ясування всіх обставин у справі».

Список використаних джерел:

1. Стоян А. В. Стандарти доказування в адміністративному судочинстві : дис. ... д-ра філософії : 081. Одеса, 2024. 218 с.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7440&skl=9 (дата звернення: 25.03.2025).
3. В Karnaukh 'Standards of Proof: A Comparative Overview from the Ukrainian Perspective' 2021 2(10) Access to Justice in Eastern Europe 25–43. DOI: 10.33327/AJEE-18-4.2-a000058.

4. Постанова Верховного Суду у справі №924/233/18 від 25.06.2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90205664> (дата звернення: 25.03.2025).
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
6. Ніколенко Л. М. Доказування в господарському судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2004. 17 с.
7. Ратушна Б. П. Належне доказування у судовому правозастосуванні України в світлі практики Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичне дослідження): дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.01. Львів, 2014. 206 с.
8. Мелех Л. В. Правова характеристика інституту доказів і доказування закордонних країн. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 1. С. 252–261.
9. Ханова Р. Ф. Доктрина доказування у судових провадженнях із вирішення податкових спорів. *Право України*. 2020. №4. С. 142–152.
10. Постанова Верховного Суду у справі №400/4966/21 від 04.03.2024. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117417119> (дата звернення: 25.03.2025).
11. Сакара Н. Докази і доказування у цивільному процесі в умовах воєнного стану у практиці Верховного Суду. Верховний Суд. 26 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/2022_11_18_Sakara_18_11_2022.pdf (дата звернення: 25.03.2025).
12. Гарган С. Ю. Стандарти доказування в адміністративному судочинстві. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*. Vol. 1. 2021. С. 134–137.
13. Кротюк О. В. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі та його реалізація в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2013. 19 с.
14. Крет Г. Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи: дис. ... докт. юрид. наук. : 12.00.09. Одеса, 2020. 530 с.
15. Степаненко А. С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 234 с.

Науковий керівник: Стефанчук Марина Миколаївна – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Боровська А. О.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ У СУДОВІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ	174
--	-----

Вігірінський Андрій

ФОРМАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАКОННОСТІ У ПРАКТИЦІ СУДОВОЇ ВЛАДИ, В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН	178
--	-----

Возна Д. В.

НЕВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУДОВА ПРАКТИКА	183
--	-----

Гартман Юлія

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК КОМПЛЕКСНА КОНЦЕПЦІЯ У СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ І ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І СВОБОД В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ	187
---	-----

Гривенко В. В.

ЩОДО ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СУДОВУ ВЛАДУ В УКРАЇНІ	193
---	-----

Давидзон Д. О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ТА МЕДІАТОРА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	196
--	-----

Дзядевич В. Р.

РОЛЬ СУДДІВ У ВІДСТАВЦІ В УМОВАХ ТРАНЗИТНОГО ПРАВОСУДДЯ	200
--	-----

Дудник В. Ю.

АДВОКАТ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЧИ ПРИХОВАНА РЕКЛАМА	204
---	-----

Єршов Марко

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІВ'ЯЗКУ	208
--	-----

Єслюкова Валерія

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	211
--	-----

Єщенко О. В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ПРАВІ ЄС	215
---	-----